

Bruselj, 15.11.2012
COM(2012) 663 final

**SPOROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU
EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ**

Za boljše delovanje notranjega energetskega trga

{SWD(2012) 367 final}
{SWD(2012) 368 final}

SPOROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ

Za boljše delovanje notranjega energetskega trga

1. UVOD

Evropska unija potrebuje notranji energetski trg, ki je konkurenčen, celosten in likviden ter zagotavlja trdno podlago za oskrbo z električno energijo in plinom, kjer sta potrebna. Za soočanje z energetskimi in podnebnimi izzivi v Evropi ter zagotavljanje dostopne in varne dobave energije za gospodinjstva in podjetja mora EU zagotoviti, da evropski notranji energetski trg lahko deluje učinkovito in prilagodljivo. Kljub znatnemu napredku v zadnjih letih na področju delovanja energetskega trga je treba prispevati še več za povezovanje trgov, izboljšanje konkurence in odzivanje na nove izzive. Kakor je poudarjeno v energetskem načrtu Komisije za leto 2050¹, sta doseganje polne vključenosti evropskih energetskih omrežij in sistemov ter nadaljnje odpiranje energetskih trgov še naprej ključna za prehod na gospodarstvo z nizkimi emisijami ogljika in zanesljivo oskrbo po najnižji možni ceni.

Če ne bomo naredili velikih sprememb v načinu delovanja energetskega trga, se bomo morali soočiti z manj zanesljivim in dražjim evropskim energetskim sistemom, slabšo konkurenčnostjo in manjšo blaginjo v EU ter počasnim napredovanjem v smeri dekarbonizacije. Za spremembo teh trendov moramo nujno vlagati v infrastrukturo za proizvodnjo, prenos in distribucijo ter shranjevanje. Obstoječe energetske sisteme je treba posodobiti, strošek za to pa je ocenjen na 1 000 milijard EUR². Prav tako moramo spodbuditi ukrepe za izboljšanje energetske učinkovitosti, pošteno konkurenco in tudi potrošnike, da so dejavni in v celoti uveljavljajo svoje pravice in izbiro.

Zato so evropski voditelji držav ali vlad za dokončno vzpostavitev notranjega energetskega trga določili jasen rok, tj. leto 2014. Notranji energetski trg ni sam sebi namen. Je ključni instrument pri zagotavljanju tega, kar si državljani EU najbolj želijo: gospodarsko rast, delovna mesta, zanesljivo zadovoljevanje njihovih osnovnih potreb po dostopnih in konkurenčnih cenah ter trajnostno uporabo omejenih virov.

Do leta 2014 je treba v celoti izvajati obstoječo zakonodajo, vključno s sprejetjem bistvenih tehničnih pravil na ravni EU in zagotavljanjem dostopa regulatorjev do potrebnih orodij in sredstev za učinkovito izvrševanje zakonodaje. Čezmejni trgi za plin in električno energijo morajo biti vzpostavljeni in delovati v vseh delih EU, izvajanje načrtov za dokončanje, modernizacijo in posodobitev omrežij EU pa mora dobro potekati. Šele ko bo to doseženo, bodo potrošniki lahko začeli uživati vse ugodnosti notranjega energetskega trga.

Danes EU ni na pravi poti do izpolnitve tega roka. Ne le da države članice prepočasi prilagajajo svojo nacionalno zakonodajo in ustvarjajo popolnoma konkurenčne trge z vključitvijo potrošnikov, temveč se morajo tudi oddaljiti od notranje usmerjenih ali nacionalnih politik in zavrniti pozive za sprejemanje le-teh. Ti trendi preprečujejo učinkovito

¹ COM(2011) 885.

² COM (2011)658 final.

delovanje notranjega trga. Prav tako bi lahko ogrozili dosednji napredek na poti k notranjemu energetskega trgu. Vendar pa obstaja jasna dodana vrednost pri vključevanju energetskih politik držav članic ter oblikovanju učinkovitih in varnih energetskih sistemov, ki presegajo nacionalne meje.

To sporočilo poudarja koristi integriranih evropskih energetskih trgov in preučuje načine za zagotavljanje, da trg kar najhitreje izpolni svoj potencial in zadovolji potrebe ter pričakovanja državljanov in podjetij v EU. Ta pobuda je bila zaradi svojega pomena za poglobitev enotnega trga opredeljena kot eden od 12 prednostnih ukrepov v sporočilu z naslovom „Akt za enotni trg II – Skupaj za novo rast“³.

2. KORISTI ODPRTIH, INTEGRIRANIH IN PRILAGODLJIVIH ENERGETSKIH TRGOV

Nacionalne vlade, podjetja in posamezniki morajo biti prepričani, da na notranjem trgu dobijo najboljšo ponudbo. V tem trenutku temu ni tako. Proizvodni trg je še vedno zelo koncentriran. V osmih državah članicah več kot 80 % proizvodnje električne energije še vedno nadzorujejo obstoječi proizvajalci. Na dobro delujočem energetskega trgu, ki upošteva stroške eksternalij, bi morali naložbe v proizvodnjo spodbujati tržni dejavniki in ne subvencije. Energetski trgi na splošno veljajo za nepregledne ali premalo odprte za nova podjetja, vključno s ponudniki storitev na strani povpraševanja. Ekonomsko racionalne naložbe v energetske učinkovitost se ne izvajajo ali pa ne v zadostni meri. Zadovoljstvo potrošnikov je majhno celo v državah članicah, ki imajo danes razmeroma konkurenčne energetske trge.

Notranji energetski trg je že zagotovil nedvomne koristi, potencialne dodatne koristi pa so privlačnejše kot kdaj koli prej.

2.1. Veliko je bilo že storjenega

Več izbire in prilagodljivosti za potrošnike

Vsaj 14 evropskih podjetij za električno energijo in/ali plin sedaj deluje v več kot eni državi članici, več kot trije glavni dobavitelji električne energije pa delujejo v dvajsetih državah članicah⁴. Tudi gospodinjstva in mala podjetja lahko zdaj v dveh tretjinah držav članic izbirajo med več dobavitelji.

Orodja za primerjavo cen potrošnikom pomagajo najti boljše ponudbe. Vpogled v to, kakšne koristi so mogoče pri zamenjavi ponudnika, je privedel do visoke stopnje zamenjav v številnih državah članicah, od Švedske do Združenega kraljestva, Irske, Belgije ali Češke republike⁵.

Konkurenčnejše oblikovanje cen

³ COM(2012)573 final.

⁴ Glej tudi tabelo 12 v delovnem dokumentu služb Komisije z naslovom Energetski trgi v Evropski uniji v letu 2011, v nadaljnjem besedilu „dokument 1“.

⁵ Pregled stanja potrošniških trgov, Evropska komisija, GD SANCO, http://ec.europa.eu/consumers/consumer_research/editions/cms7_en.htm, delovanje maloprodajnih trgov električne energije za potrošnike v Evropski uniji, študija v imenu Evropske komisije, DG SANCO, 2010 (v nadaljnjem besedilu: študija o maloprodajnih trgih električne energije). http://ec.europa.eu/consumers/consumer_research/market_studies/docs/retail_electricity_full_study_en.pdf.

Odprtje trga, povečanje čezmejne trgovine in povezovanja trgov⁶ ter močnejša konkurenca, ki jih spodbuja zakonodaja EU in učinkovito izvrševanje pravil o konkurenci ter državni pomoči, obvladujejo cene energije⁷ in pomagajo ohranjati proizvodna delovna mesta v EU ter koristijo vsem potrošnikom.

Vendar stroški energije, ki jih plačajo potrošniki, vsebujejo več kot le porabo energije, pri čemer je ta cenovni učinek slabše viden. Stroški prenosnih in distribucijskih omrežij predstavljajo znaten del skupnih stroškov energije, prispevajo pa tudi davki in dajatve⁸. Ti stroški, davki in dajatve niso vedno enakomerno porazdeljeni med vse skupine potrošnikov ter zlasti bremenijo gospodinjstva. Določajo se na ravni držav članic in so predmet nacionalnih politik⁹. V nekaterih državah članicah davki in dajatve predstavljajo okoli 50 % končnih stroškov energije¹⁰. V EU-15 so se davki v končnih stroških energije za domače porabnike v povprečju povečali z 22 % leta 1998 na 28 % leta 2010¹¹.

Likvidnejši in preglednejši veleprodajni trgi

Likvidnost in preglednost na prodajnih trgih z električno energijo sta se postopoma izboljšali zaradi „spajanja trgov“ držav članic¹². Spajanje trgov se je razširilo iz severozahodnega dela EU na druge regije. Trenutno ima spojene trge 17 držav članic. Tudi ustanovitev enotnega trga na irskem otoku leta 2007 je bil pozitiven prispevek k oblikovanju notranjega trga z električno energijo. Ti dogodki so privedli do povečanja čezmejne trgovine in večje cenovne konvergence¹³. Preglednost se povečuje, in sicer tudi zaradi uredbe o celovitosti in preglednosti energetskega trga (REMIT), ki je bila sprejeta leta 2011¹⁴.

Z vse večjim trgovanjem med plinskimi podjetji je bila desetkratna rast platform za trgovanje s plinom („plinskih vozlišč“) med leti 2003–2011 zelo prepričljiva. Trgi EU z vozlišči utekočinjenega plina so lahko veliko bolj izkoristili konkurenco na področju plina, vključno s svetovnimi trgi za utekočinjeni zemeljski plin, na katere vplivajo dogodki zunaj EU, kot je na primer tako imenovana „revolucija plina iz skrilavca“ v ZDA. Izstopa občutno nasprotje med

⁶ Glej str. 47 dokumenta 1.

⁷ Medtem ko so se v zadnjih letih cene primarne energije letno povečevale za 14 % za surovo nafto, skoraj 10 % za plin in 8 % za premog, so se veleprodajne cene električne energije v EU povečevale veliko počasneje, in sicer za 3,4 %. Glej sliko 29 dokumenta 1.

⁸ Uporabljajo se med drugim za prikaz okoljskih eksternalij porabe energije, kot je priporočeno v letnih pregledih rasti 2011 in 2012 Komisije (COM (2011) 11 final, COM (2011) 815 final) ter sklepah Evropskega sveta (EUCO 10/1/11 REV1), katerih cilj je preusmeritev obdavčitve z dela na, med drugim, potrošnjo in onesnaževanje okolja, ob upoštevanju konkurenčnosti industrije EU in cen za potrošnike. Lahko se uporabijo tudi za pobiranje prihodkov.

⁹ Za podrobnosti o teh elementih v posameznih državah članicah glej del 3 dokumenta 1.

¹⁰ Glej sliko 33 dela 2 dokumenta 1.

¹¹ Glej študijo z naslovom „Razvoj cen na maloprodajnih trgih EU z električno energijo in plinom 1998–2011“, stran 2: http://ec.europa.eu/energy/observatory/electricity/doc/analysis_retail.pdf. Povprečni delež okoljskih davkov v skupnih davčnih prihodkih v EU pa se zmanjšuje. Trendi obdavčevanja v Evropski uniji, Evropska unija, 2011: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-DU-11-001/EN/KS-DU-11-001-EN.PDF.

¹² Spajanje trgov optimizira zmogljivost medsebojnih povezav in zagotavlja, da se električna energija z območij z nizko ceno prenaša na območja z visoko ceno prek samodejne povezave kupcev in prodajalcev na obeh straneh meje.

¹³ Komisija položaj spremlja za zagotovitev, da na energetskih borzah ne uporabljajo protikonkurenčnih praks poleg potrebnega sodelovanja pri projektih spajanja trgov.

¹⁴ UL L 326, 8.12.2011, str. 1.

pozitivnimi učinki, ki jih je to imelo na veleprodajne cene plina na likvidnih in konkurenčnih trgih v EU v primerjavi z manj likvidnimi in konkurenčnimi trgi¹⁵.

Zanesljivejša oskrba

Večja likvidnost veleprodajnih trgov je prav tako povečala zanesljivost oskrbe v EU. Kar zadeva plinski sektor, se je število glavnih držav, ki dobavljajo plin v Evropo, med letoma 2000 in 2010 povečalo s 14 na 23. Učinek na zanesljivost oskrbe je razviden iz dogodka v začetku februarja 2012, ko je izjemno visoko povpraševanje po plinu in električni energiji v izjemno neugodnih zimskih vremenskih razmerah sovpadalo z zmanjšanim uvozom plina. Kratkoročni cenovni signali na posameznih plinskih vozliščih in energetskih borzah v zahodnem delu EU so zagotovili plin tam, kjer je bil najbolj potreben, ter omogočili, da so delovale vse razpoložljive zmogljivosti za proizvodnjo električne energije in tako oskrba končnih odjemalcev z energijo ni bila okrnjena.

Več usklajevanja in preglednosti v odnosih s tretjimi državami

EU in njene države članice so ugotovile, da morajo storiti več za uskladitev svojih zunanjih odnosov na področju energetike¹⁶, zlasti z državami proizvajalkami, tranzitnimi državami in državami potrošnicami¹⁷. To daje EU večjo vlogo pri trgovinskih odnosih, povezanih z energijo.

Na pobudo EU so se koristi, ki jih prinaša uporaba pravil notranjega energetskega trga EU, razširile na države zahodnega Balkana in sosednje države, zlasti s sprejetjem sporazuma o ustanovitvi energetske skupnosti¹⁸. Energetska skupnost se lahko in bi se morala dodatno razširiti za vzpostavitev rastočega energetskega trga, ki sega prek meja EU. Trgovanje z energijo na dobro delujočih trgih ima resnične koristi za EU, energetska skupnost in druge sosednje države. Ustvarjajo vrednost tako za države uvoznice kot tudi izvoznice ter omogočajo dopolnilno uporabo naravnih virov v različnih regijah. EU pomaga državam energetske skupnosti in jih podpira pri reševanju njihovih izzivov pri uporabi pravil notranjega energetskega trga.

Pomemben napredek je bil dosežen tudi pri opredelitvi najboljših skupnih regulativnih praks in tehničnih standardov z državami južnega Sredozemlja, in sicer na podlagi načel notranjega energetskega trga, ki utira pot znatnim tokovom obnovljivih virov energije na notranji energetski trg in za skupne infrastrukturne projekte v okviru evropske sosedске politike.

2.2. Še večje koristi

Poleg teh koristi obstaja več področij, na katerih bodo prizadevanja predvidoma kmalu obrodila sadove.

Več moči za potrošnike, da nadzorujejo svoje stroške energije

¹⁵ Glej zemljevid 1 na strani 31 dokumenta 1.

¹⁶ Sklep št. 994/2012/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. oktobra 2012 o vzpostavitvi mehanizma za izmenjavo informacij v zvezi z medvladnimi sporazumi med državami članicami in tretjimi državami na področju energije, UL L 299, 27.10.2012, str. 13. Glej tudi COM(2012) 218 final.

¹⁷ Nacionalni evropski regulatorji usklajujejo svoje delo o mednarodnih vprašanjih v okviru Sveta evropskih regulatorjev na področju energije (CEER).

¹⁸ Leta 2005 so ga podpisale države zahodnega Balkana, Ukrajina in Moldavija, Norveška, Turčija, Armenija in Gruzija pa so bile opazovalke.

Cene energije se bodo v prihodnosti verjetno še naprej povečale, med drugim zaradi nenehnega globalnega povpraševanja po gorivu in naložb, potrebnih za vzdrževanje in posodobitev zastarelih energetskega sistemov v EU¹⁹. Vendar pa notranji energetski trg lahko zagotovi, da se naložbe izvajajo na najbolj stroškovno učinkovit način in da stroški gospodinjstev in podjetij pred obdavčitvijo ostanejo obvladljivi s konkurenčnimi pritiski na dobavitelje. Ocene kažejo, da bi že danes potrošniki v EU lahko prihranili do 13 milijard EUR letno, če bi izbrali najcenejšo električno energijo, ki je na voljo²⁰. Ta potencial je trenutno v veliki meri neizkoriščen, saj se veliko ljudi še vedno ne zaveda ali ne more v celoti izkoristiti možnosti, ki jih ponuja trg²¹.

Boljši nadzor porabe s pametnimi tehnologijami

Nove energetske storitve, ki omogočajo priložnosti za nove udeležence, in tržne spodbude lahko potrošnikom pomagajo bolje upravljati njihove stroške energije, tako da jim omogočajo porabo energije na stroškovno učinkovitejši način in lažjo proizvodnjo lastne električne energije.

Nadaljnje tehnične izboljšave bodo ta trend še okrepile. Pametni merilni sistemi olajšujejo mikro proizvodnjo potrošnikov in lahko prispevajo k zmanjšanju porabe energije v gospodinjstvih. Poleg tega omogočajo prilagajanje porabe električne energije v realnem času glede na nihanje tržnih cen. To dokazano zmanjšuje stroške energije gospodinjstev za 13 %, vodi pa lahko tudi k večjim prihrankom s samodejnim upravljanjem gospodinjskih aparatov²².

Nova direktiva o energetski učinkovitosti, ki vključuje določbe o porazdeljeni proizvodnji in odzivu na povpraševanje²³, bo trgu pomagala, da se razvija v tej smeri. Sodelovanje na področju storitev (zlasti energetskih in telekomunikacijskih) lahko zagotovi, da so povezane naložbe stroškovno učinkovite²⁴.

Več konkurence z boljšim dostopom do prenosnih omrežij

Ni dovolj, da so prenosna omrežja na voljo, enako pomembno je namreč, da jih lahko uporabljajo vsi udeleženci na trgu. To je navedeno v sklepnih ugotovitvah iz preiskave sektorja Komisije v zvezi z delovanjem energetskih trgov v letu 2007²⁵.

Pomanjkanje odprtega in nediskriminatornega dostopa do infrastrukture za prenos je novim udeležencem preprečilo, da bi lojalno konkurirali na trgu. Pravila EU že zavezujejo države članice, da ločijo (razdružijo) podjetja za prenos in dobavo²⁶. Razvile so se nove industrijske panoge, ki se osredotočajo le na prenos in imajo vse večji čezmejni vpliv. Evropska omrežja

¹⁹ Glej sporočilo Komisije z naslovom „Energetski načrt za leto 2050“, str. 2, 5, 6 in 7. Dekarbonizacija energetskega sistema ne bi bila dražja kot nadaljevanje sedanjih politik.

²⁰ Študija o delovanju maloprodajnih trgov električne energije.

²¹ Ozaveščenosti med potrošniki po vsej EU je nizka, saj le eden od treh primerja ponudbe, glej študijo o maloprodajnih trgih z električno energijo.

²² Študija Vaasaett z naslovom „Moč povpraševanja“, <http://www.esmig.eu/press/filestor/empower-demand-report.pdf>.

²³ COM(2011) 370.

²⁴ Javno posvetovanje DG CNECT:
http://ec.europa.eu/information_society/policy/doc/library/public_consult/cost_reduction_hsi?cost_reduction.pdf.

²⁵ COM(2006)851 final.

²⁶ Doslej je Komisija prejela osnutek odločitev glede izdaje certifikatov za več kot štirideset upravljavcev prenosnega omrežja (TSO) v trinajstih državah članicah, in sicer od 99 TSO, ki so zahtevali izdajo certifikata. Osemnajst od njih bo certificiranih na podlagi ločenega lastništva.

upravljavcev prenosnih omrežij (ENTSO-E in ENTSG) in Agencija za sodelovanje energetskih regulatorjev (ACER) imajo pomembno vlogo pri zagotavljanju, da se obstoječa infrastruktura uporablja učinkovitejše ter da se nova infrastruktura načrtuje in razvija optimalno v skladu z evropsko perspektivo, namesto usmerjeno v podjetje, ob uporabi najboljših razpoložljivih tehnologij. Za zagotovitev učinkovitega dostopa do prenosne infrastrukture po vsej EU se bodo morala še naprej strogo izvrševati pravila o ločevanju in konkurenci.

Učinkovitejša uporaba in razvoj omrežij

Vseevropska tehnična pravila (zavezujoče smernice in kodeksi) lahko spodbujajo nadaljnje izboljšave učinkovitosti omrežja. Dobavitelji in uporabniki bi morali imeti lažji dostop do infrastrukture in koristiti nižje transakcijske stroške za čezmejno trgovino. Na področju plina lahko nova pravila za upravljanje prezasedenosti in pregledno upravljanje zmogljivosti plinovodov odpravijo ovire za dostop do omrežja. Na področju električne energije bi nova tehnična pravila o na primer čezmejnem izravnavanju trgov in likvidnih enodnevnih trgov²⁷ v kombinaciji s pametnimi omrežji lahko prispevala k izboljšanju prilagodljivosti sistema in obsežni integraciji električne energije iz obnovljivih virov energije ter vključitev virov za odziv na povpraševanje poleg proizvodnje. To bo proizvajalcem energije iz obnovljivih virov omogočilo, da dejansko sodelujejo na resnično konkurenčnem trgu in postopno prevzemajo enake odgovornosti kot konvencionalni proizvajalci, tudi kar zadeva izravnavo.

3. ČIM BOLJŠI IZKORISTEK NOTRANJEGA ENERGETSKEGA TRGA

Čeprav koristi dobro delujočega notranjega energetskega trga postopoma postajajo vidne, obstajajo tudi izzivi, ki jih je treba nujno obravnavati, da se do leta 2014 doseže dokončna vzpostavitev notranjega energetskega trga. Brez ukrepanja bi bil lahko ogrožen prehod na trajnostne, inovativne in energetske učinkovite sisteme z nizkimi emisijami ogljika do leta 2020 in po njem, nujno potrebne naložbe pa morda ne bi bile najcenejše ali pa do njih sploh ne bi prišlo.

3.1. Izziv na področju izvrševanja

3.1.1. Izvajanje tretjega energetskega svežnja

Struktura notranjega energetskega trga je jasna. Določena je v tretjem energetskega svežnju²⁸ in dopolnilni zakonodaji²⁹. Sestavni elementi obstajajo, treba pa jih je tudi učinkovito izvajati, če želimo, da bo notranji energetski trg deloval³⁰. Zamude pri izvajanju negativno vplivajo na

²⁷ Enodnevni in izravnalni trgi bodo udeležencem na trgu (vključno s potrošniki) pomagali, da prilagodijo svojo proizvodnjo in potrošnjo kot odziv na spreminjajoče se okoliščine, zlasti odziv na cene. Likvidni enodnevni trgi so potrebni za lažjo prilagoditev pri ponudbi in povpraševanju na urni osnovi, kar zaenkrat še ni mogoče povsod po Evropi. Čezmejni izravnalni trgi bodo pomagali pri preprečevanju nepotrebnih stroškov, povezanih z izključno nacionalnimi določbami o javnih naročilih za izravnalne storitve. Zaradi teh ureditev bosta ponudba in povpraševanje izravnana na čezmejni ravni in v vseh časovnih okvirih.

²⁸ Direktivi 2009/72/ES in 2009/73/ES, uredbe (ES) št. 713/2009, 714/2009 in 715/2009.

²⁹ Zlasti Uredba št. 994/2010 o ukrepih za zagotavljanje zanesljivosti oskrbe s plinom in o razveljavitvi Direktive Sveta 2004/67/ES, uredba REMIT in predlagana uredba o smernicah za vseevropsko energetske infrastrukturo.

³⁰ Podrobnosti o politiki izvajanja Komisije za tretji energetski paket so bile določene v sporočilu z naslovom „Boljše upravljanje enotnega trga“, COM(2012) 259 final. Evropski svet je oktobra 2012 na

vse udeležence in zato niso sprejemljive, zlasti deli glede odpiranja trga in deli, ki naj bi zagotovili učinkovito krepitev in varstvo potrošnikov.

Komisija prednostno pripravlja postopke za ugotavljanje kršitev zoper tiste države članice, ki še niso v celoti prenesle direktiv tretjega energetskega svežnja ali tega niso storile ustrezno³¹. Komisija namerava redno poročati o stanju izvajanja zakonodaje na področju notranjega energetskega trga v posameznih državah članicah in o postopkih za ugotavljanje kršitev.

Komisija bo ob podpori Sveta evropskih regulatorjev državam članicam olajšala izmenjavo najboljših praks o ključnih potrošniških temah, vključno z orodji za primerjavo cen, preglednim oblikovanjem cen in obračunavanjem ter opredelitvijo koncepta ranljivih potrošnikov.

Nacionalni energetske regulatorji so pozvani, da razširjajo informacije potrošnikom. Komisija bo do konca leta 2012 zagotovila spletne smernice v zvezi s pravicami potrošnikov ter viri informacij za potrošnike in varstvu potrošnikov na energetskih trgih posameznih držav članic.

3.1.2. Zagotavljanje enakih pogojev

Energetski regulatorji in organi za konkurenco na ravni EU in na nacionalni ravni morajo odločno ukrepati za zagotovitev, da so vsa podjetja na trgu obravnavana enako ter da se vzpostavijo in ohranjajo enaki pogoji³². Komisija bo dejavno izvrševala pravila o konkurenci.

To je pomembno zlasti, kadar ugodnosti obstoječih ponudnikov pomenijo vstopne ovire za nove ponudnike. Komisija bo v energetskem sektorju še naprej izvrševala protimonopolna pravila in pravila o državni pomoči za zagotovitev, da podjetja ali javni organi z ukrepi ponovno ne vzpostavijo ovir za konkurenco, ki so bila na podlagi pravil že odpravljena, saj bi to lahko povzročilo izkrivljanje trga.

Komisija si bo prizadevala zagotoviti, da javni organi koncesije za npr. hidroelektrarne, skladišča ali delovanje distribucijskih omrežij,odobrijo v skladu z načeli Pogodbe in sekundarne zakonodaje EU. Najustreznejši način bi moral biti, da koncesije ponudijo na javnih razpisih na nediskriminatorni podlagi, kot so na primer odprte dražbe. Komisija namerava oceniti ustreznost obstoječih regulativnih ukrepov za doseg tega cilja.

Enaki pogoji so pomembni tudi za EU in tuja podjetja. Pravila notranjega trga in trgovina na podlagi likvidne izmenjave energije odpirajo energetski trg EU ponudnikom iz tretjih držav.

³¹ podlagi tega sporočila pozval države članice, naj sprejmejo nujne ukrepe. Nadaljnje spremljanje te politike bo med drugim potekalo v okviru evropskega semestra.

³² Glej del 4 dokumenta 1. Od septembra 2011 je Komisija sprožila 19 postopkov za ugotavljanje kršitev zaradi neizvršitve prenosa Direktive 2009/72/ES in 19 postopkov zaradi neizvršitve prenosa Direktive 2009/73/ES. Do 24. oktobra 2012 je bilo zaključenih le 12 zadev, ostali postopki pa še potekajo. To ne vpliva na pravico Komisije, da na poznejši stopnji sproži postopke zaradi neprenosa nekaterih določb, če so ugotovljene napake, npr. v okviru preverjanja skladnosti (vsa prejeta obvestila o nacionalnih ukrepih za prenos so predmet preverjanja skladnosti z zakonodajo EU).

³² Izkazalo se je, da je izvrševanje konkurenčnega prava veliko prispevalo k izravnavi pogojev v sektorju proizvodnje energije, npr. protimonopolni postopek zoper E.On (2008) in primer združitve GDF Suez/International Power (2011), ter v sektorju oskrbe s plinom, npr. zadevi RWE (2009) in ENI (2010).

Ko imajo sedež v EU, imajo ti ponudniki tretjih držav enake pravice in obveznosti kot evropski ponudniki. Zaradi majhnih uvoznih omejitev ali uvoznih dajatev za plin in električno energijo je evropski trg eden najbolj odprtih energetskega trgov na svetu in dober primer za nadaljnje olajšanje svetovne trgovine z energijo. Cilj trgovinske politike EU je zagotoviti, da lahko podjetja iz EU enakopravno konkurirajo na domačih trgih konkurentov zunaj EU. Notranji energetski trg s 500 milijoni odjemalcev EU in njena podjetja postavlja na visoko mesto v mednarodni trgovini.

3.1.3. Premostitev vrzeli med državami članicami

Če želi EU razviti enotni trg z električno energijo in plinom, je treba vključiti vse regije ali posamezne države članice. Dejstvo je, da se razvoj energetskega trga v gospodarskem smislu zelo razlikuje med državami³³, na primer glede trgov s plinom v severozahodnih delih EU v primerjavi z vzhodnim delom EU.

Komisija in Agencija za sodelovanje energetskih regulatorjev spodbujata regionalne pobude, ki bodo znatno prispevale k premostitvi vrzeli. Regionalne pobude bi morale pomagati ustanoviti dodatna regionalna plinska vozlišča in energetske borze ter kar najhitreje doseči cilj popolne spojitve trgov z električno energijo v EU³⁴.

Vendar v državah članicah, kjer je samo en dobavitelj in ni omrežnih povezav z drugimi dobavitelji, vzpostavitev regionalnih tržnih sistemov ni v veliko pomoč. Komisija se je zavezala, da bo tem državam članicam pomagala zmanjšati zaostanek. Brez temeljitih reform v zadevnih državah pa napredek ne bo mogoč.

Države članice morajo z razvojem infrastrukture, zlasti v podporo čezmejni dejavnosti, in odpravo vstopnih ovir na trgu spodbujati konkurenco.

3.2. Potrošniki izziv: pomoč potrošnikom, da izkoristijo možnosti

Medtem ko je strogo izvrševanje pravil o varstvu potrošnikov ključno, pa ne bo zadostovalo. Da bi lahko kar najbolj izkoristili prednosti notranjega trga, je treba potrošnikom, vključno s posameznimi državljani in malimi podjetji, omogočiti, da dobijo spodbude za dejavno nastopanje na trgu.

Trenutno so MSP in gospodinjstva manj dejavna od velikih industrijskih odjemalcev ter tako ne izkoriščajo prednosti, medtem ko razpoložljive različne cene ostajajo neizkoriščene. To je delno lahko posledica neučinkovitega varstva potrošnikov in pomanjkanja preglednosti ali uporabniku prijaznih informacij, ki skupaj lahko povzročajo manjše zadovoljstvo in zaupanje

³³ Glej dela 2 in 3 dokumenta 1.

³⁴ Sporočilo Komisije z naslovom „Vloga regionalnih pobud v prihodnosti“, COM(2010) 721 final.

potrošnikov³⁵. Brez zanimanja potrošnikov za dejavno udeležbo na trgu se diverzifikacija storitev in storitve z dodano vrednostjo ne razvijajo³⁶.

3.2.1. *Lažje zagotavljanje raznolikih in inovativnih storitev za potrošnike*

Najboljša ponudba bi lahko vključevala spremembo dobavitelja za zmanjšanje stroškov energije ali izboljšanje kakovosti storitev, in sicer z izbiro cenovnih izračunov za učinkovitejšo rabo energije ali olajšanje mikro proizvodnje ipd. Na konkurenčnih trgih imajo potrošniki raznoliko izbiro, saj si dobavitelji prizadevajo zadovoljiti različne potrebe in želje potrošnikov. Nekateri dobavitelji si prizadevajo pridobiti stranke, ki se odločajo glede na ceno, s cenovnim konkuriranjem, medtem ko drugi ponujajo visoko kakovost storitev ali storitve z dodano vrednostjo in pomožne storitve ali energetske storitve združujejo z drugimi storitvami (npr. telekomunikacijami).

Pravočasna uvedba pametnih števec, kakor je določeno v pravnem redu EU, lahko prispeva k uvedbi storitev odzivanja na povpraševanje ter drugih inovativnih in pametnih storitev. Potrošniki bi na primer lahko imeli možnost, da v obdobju majhnega povpraševanja izkoristijo nižje cene, porabi energije pa bi se izognili v času velikega povpraševanja. To bo povečalo koristi za potrošnike in nadalje razširilo njihovo izbiro. Takšne ponudbe storitev ne bodo odvisne le od sposobnosti podjetij, da upoštevajo raznolike cilje in zmogljivosti potrošnikov glede na njihovo porabo energije, temveč tudi od razpoložljivosti raznovrstnih, prilagodljivejših in/ali dinamičnih cenovnih shem³⁷.

Vendar trenutno uravnavanje cen v mnogih državah članicah dobaviteljem preprečuje, da bi ponudili privlačne storitve³⁸ ter prilagojene in dinamične cenovne sheme. Nove udeležence na trgu odvrača od tega, ki bi konkurirali glavnim operaterjem. V nekaterih državah članicah država celo uravnava cene za nekatere ali vse skupine odjemalcev na ravneh, ki so nižje od tržnih stroškov. To lahko privede do primanjkljaja pri tarifnih prihodkih, ki ga nosijo energetska podjetja ali javne finance, kar lahko prihodnje odjemalce energije ali davkoplačevalce obremeni z višjimi stroški. To tudi ne zagotavlja pravih spodbud za učinkovito rabo energije. Jasno je, da tak položaj ne prispeva k razvoju konkurenčnega trga in je gospodarsko nevzdržen.

Tudi če uravnavane cene omogočajo pokritje stroškov dejavnosti, ne oddajajo pravih cenovnih signalov, ki so potrebni za zagotovitev učinkovite naložbe. Vlagatelji jih sprejemajo kot pokazatelj poseganja politike, kar zavira naložbe. Medtem ko je več držav članic³⁹ že

³⁵ Potrošniki trge z električno energijo in plinom ocenjujejo slabo. Leta 2012 je trg z električno energijo dosegel 26. mesto na lestvici 30 storitvenih trgov, zlasti nizke ocene pa je imel v južnih evropskih državah (najvišje v Luksemburgu in najnižje v Bolgariji). Trg s plinom je dosegel 21. mesto na lestvici 30 storitvenih trgov (najvišje uvrščena država je Slovenija, najnižje pa Belgija). Trga z električno energijo in plinom sta slabo uvrščena na področju izbire, primerljivosti in zamenjave dobaviteljev ter tarif, kar kaže na to, da potrošniki ne izkoriščajo v celoti priložnosti za prihranek, ki so nastale z liberalizacijo trga. Podrobnosti o uspešnosti posameznih držav so navedene v delu 3 dokumenta 1. Glej http://ec.europa.eu/consumers/consumer_research/cms_en.htm.

³⁶ To je ugotovil Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO). EESO na podlagi svojega dela z organizacijami civilne družbe spodbuja strokovno in strukturirano razpravo o energetskih vprašanjih med civilno družbo in organizirano civilno družbo ter oblikovalci politik.

³⁷ Evropska potrošniška organizacija, „Moč potrošnikov s pametnimi števci“, str. 23–26, <http://bit.ly/JKn9R7>.

³⁸ To lahko delno pojasni nizke stopnje zamenjav v več državah članicah. Za nadaljnje podrobnosti o stopnjah zamenjav glej del 3 dokumenta 1.

³⁹ Vključno z Avstrijo, Češko republiko, Nemčijo, Finsko, Luksemburgom, Nizozemsko, Švedsko, Slovenijo, Združenim kraljestvom.

odpravilo poseganje države v cene elektrike in plina, vključno za maloprodajne potrošnike, in se je Komisija z več drugimi državami⁴⁰ dogovorila glede pravočasne odprave uravnavanih cen, večina držav članic še vedno na nek način posega v oblikovanje maloprodajnih cen.

Komisija je že sprožila številne postopke za ugotavljanje kršitev zoper države članice, ki uravnavajo cene za industrijske uporabnike. Nedavna sodba Sodišča navaja, da je uravnavanje cen lahko z zakonodajo EU združljivo le v strogo opredeljenih okoliščinah⁴¹.

Države članice bi si morale prizadevati za odpravo uravnavanja cen električne energije in plina za vse potrošnike, vključno z gospodinjstvi in MSP, ob upoštevanju obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve in učinkovitega varstva ranljivih potrošnikov. Dobavitelji bi morali za svoje odjemalce jasno določiti različne stroškovne elemente v končnih stroških, da se spodbudi sprejemanje odločitev na podlagi natančnih informacij.

Komisija bo še naprej vztrajala pri postopni odpravi uravnavanih cen, kar je del strukturnih reform držav članic. Komisija bo na maloprodajnih trgih še naprej spodbujala oblikovanje cen na tržni podlagi, vključno s postopki za ugotavljanje kršitev zoper tiste države članice, ki še naprej uravnavajo cene, saj ne izpolnjujejo pogojev, določene z zakonodajo EU.

3.2.2. Usmerjena pomoč za boljšo zaščito ranljivih potrošnikov

Končne cene energije za potrošnike bodo v prihodnjih letih morda še naraščale, kar bo negativno vplivalo na ekonomsko šibke potrošnike. Zato bi morali biti ustrezno zaščiteni. Subvencije ali predpisi, katerih namen je zmanjšanje celotnih cen energije, ponavadi zmanjšujejo spodbude za energetske učinkovito ravnanje, se ne osredotočajo posebej na najbolj potrebne in lahko izkrivljajo konkurenco. Medtem ko je lahko pomoč za ranljive potrošnike s finančnimi ukrepi del socialne politike, pomoč pri izboljšanju energetske učinkovitosti predstavlja stroškovno učinkovito obliko pomoči⁴².

Stalne spremembe v energetske sektorju lahko pomenijo dodaten izziv za nekatere potrošnike, ki morda nimajo sredstev ali sposobnosti (pismenost, dostop do informacij na spletu in zunaj njega itd.), da bi lahko dejavno sodelovali na razvijajočem se trgu ter izkoriščali razpoložljive prednosti. Ti potrošniki morda potrebujejo dodatno pomoč nefinančne narave, ki bi jim pomagala razumeti tudi njihove pravice in odgovornosti.

Obstoj ranljivost ni argument proti nadaljnji liberalizaciji, vendar poudarja dejstvo, da bo zagotavljanje ustreznega varstva potrošnikov, zlasti ranljivih, eden od ključnih dejavnikov za dokončno vzpostavitev notranjega energetskega trga EU.

Države članice bi morale ranljivim potrošnikom zagotoviti usmerjeno pomoč, da bi se osredotočile na njihovo ekonomsko ranljivost in jim pomagale pri izbiri na podlagi natančnih informacij na vse bolj zapletenih maloprodajnih trgih. Komisija bo države članice podprla pri določanju, kaj pomeni ranljivost potrošnikov ter kaj jo povzroča, in

⁴⁰ Romunija, Grčija, Portugalska.

⁴¹ Zadeva C-265/08, Federutility in drugi proti Autorità per l'energia elettrica e il gas.

⁴² Komisija je 22. junija 2011 predlagala novo direktivo za pospešitev prizadevanj držav članic za učinkovitejšo porabo energije na vseh stopnjah energetske verige, od pretvorbe energije prek njene distribucije pa vse do končne porabe. Svet je 4. oktobra 2012 podprl politični dogovor o direktivi o energetske učinkovitosti. Evropski parlament je 11. septembra 2012 o tem dogovoru glasoval pozitivno.

sicer z zagotavljanjem smernic in lažjo izmenjavo najboljših praks.

Države članice bi morale pri obravnavanju ranljivosti potrošnikov in pomanjkanja energije poudariti pomen izboljšav energetske učinkovitosti.

3.3. Izziv na področju prenosa: pripravljenost evropskih energetskih sistemov na prihodnost

Naši energetski sistemi so v zgodnji fazi pomembnega prehoda. Potrebne so znatne naložbe za nadomestitev zastarelih sistemov EU, njihovo dekarbonizacijo in večjo energetsko učinkovitost ter povečanje zanesljivosti oskrbe. EU te naložbe podpira z različnimi instrumenti, kot so evropski energetski program za oživitev, prihodnji instrument za povezovanje Evrope, kohezijska politika EU⁴³ in program Obzorje 2020⁴⁴. Naložbe se trenutno izvajajo⁴⁵, a jih je treba pospešiti, če želimo doseči naše cilje.

Notranji energetski trg lahko EU pomaga izvesti prehod: dobro delujoči trgi spodbujajo in podpirajo spremembo sistema veliko učinkovitejše in cenejše od kakršnega koli centralnega načrtovanja ali izključno subvencionirane obnove. Do spremembe sistema pa ne more priti brez ustrezno povezane in sodobne infrastrukture.

3.3.1. Delovanje trga za spodbujanje ustreznih naložb

Pred liberalizacijo so vertikalno integrirana nacionalna energetska podjetja nadzorovala celoten sistem, in sicer od proizvodnje do porabe. Z razvojem konkurenčnega trga z več proizvajalci in upravljavci omrežij z ločenim lastništvom noben posamezni subjekt ne more sam zagotavljati zanesljivosti elektroenergetskega sistema. Udeleženci na trgu so medsebojno odvisni. Večje vključevanje vetrne in sončne energije⁴⁶ prispeva k raznolikosti ponudbe in povpraševanja ter izzivu glede nenehnega ohranjanja ravnotežja med ponudbo in povpraševanjem, vsaj dokler se ne izboljšajo možnosti odziva na povpraševanje in shranjevanje.

Te izzive za sistem električne energije pa je mogoče odpraviti, če regulativni okvir jasno opredeljuje vloge različnih udeležencev, vključenih v zagotavljanje električne energije za končne odjemalce, kot so proizvajalci, upravljavci omrežij, upravljavci odziva na povpraševanje, dobavitelji in potrošniki. Prilagodljivost na strani ponudbe in na strani povpraševanja se lahko nagradi in bi se morala nagraditi na podlagi tržnih cenovnih signalov (kratko-, srednje- in dolgoročnih), da se spodbudita energetsko učinkovita proizvodnja in poraba električne energije. Izvrševanje protimonopolnih pravil bo dopolnjevalo predpise v zvezi s tem. Poseganju javnih organov, ki zavira zasebne naložbe in spodkopava notranji trg, se je treba izogniti.

Prilagodljivost

⁴³ Z načrtovanimi dodelitvami najmanj 11 milijard EUR, predvidenih za obdobje 2007–2013. Komisija je za obdobje 2014–2020 predlagala večje združevanje prizadevanj za energijo iz obnovljivih virov in energetsko učinkovitost v okviru kohezijske politike EU, vključno s pametnimi omrežji, kot tudi jasno osredotočanje na raziskave, tehnološki razvoj in inovacije. Države članice in regije morajo zagotoviti, da to financiranje dopolnjuje in spodbuja zasebne naložbe ter jih ne izpodriva.

⁴⁴ Za ciljno usmerjeno podporo za raziskave in razvoj.

⁴⁵ Glej delovni dokument služb Komisije z naslovom „Investicijski projekti na področju energetske infrastrukture“, ki so navedeni tudi v dokumentu 2.

⁴⁶ Energetski načrt kaže, da bodo obnovljivi viri energije ključni v energetskem sistemu EU do leta 2050 in bodo predstavljali zelo visok delež v proizvodnji električne energije že do leta 2030.

Če bo lahko deloval učinkovito, bo trg vedno določal gospodarsko vrednost energije v vsakem trenutku. Cene bodo nizke, kadar bo energije za oskrbo preveč (npr. ko je veliko vetrne in sončne energije), in visoke v času njenega pomanjkanja.

Takšni dinamični cenovni signali so bistveni za spodbujanje potrošnikov in ponudnikov storitev na strani povpraševanja, da se v času največjega povpraševanja zmanjša poraba. V sektorju električne energije so spremembe cen običajno imele le malo vpliva na obseg povpraševanja. Z uvajanjem pametnih omrežij in števcov pa se resnično lahko izkoriščajo možnosti za prilagodljivost povpraševanja pri posameznih potrošnikih ali agregatorjih.

Cenovni signali so prav tako ključni za spodbujanje prilagodljivosti na strani ponudbe, od shranjevanja ali proizvodnih zmogljivosti, ki se lahko hitro uravnavajo navzgor ali navzdol. Trg lahko poleg močnejšega sistema EU za trgovanje z emisijami⁴⁷ zagotavlja optimalne naložbe in kakovost naših elektroenergetskih sistemov v prihodnosti.

Oblikovalci politik in potrošniki so lahko zaskrbljeni zaradi spremenljivosti cen. Povezovanje trgov v državah članicah bo omejilo tveganje, saj se nihanja redko pojavijo sočasno v vseh državah. Boljše odzivanje na povpraševanje in prilagodljiva proizvodnja ter shranjevanje bodo omogočili obvladovanje vrhuncev teh nihanj. Ni dokazov, da bolj nestanovitni kratkoročni trgi povzročajo višje povprečne cene, zlasti če obstaja stalna rezervna proizvodnja.

Dobavitelji bodo lahko tveganje kratkoročne nestanovitnosti cen zavarovali na dolgoročnih terminskih trgih. Trgovci na drobno bodo potrošnikom, ki želijo izkoristiti prilagodljive dobavne pogodbe, lahko ponudili sheme z inovativnimi cenami, kar jim bo omogočilo optimizacijo stroškov energije z uporabo pametnih merilnih sistemov in naprav, na podlagi katerih bodo porabo lahko usmerili na obdobja nizkih cen.

Da povzamemo, ustrezno delovanje dolgoročnih in kratkoročnih veleprodajnih trgov (zlasti trgi, na katerih se trguje dan prej, enodnevni trgi, izravnalni trgi in trgi sistemskih storitev), ki odraža gospodarsko vrednost energije v vsakem trenutku na vsakem območju, lahko usmerja naložbe tja, kjer so najbolj učinkovite.

Komisija bo prednostno:

- **zagotovila nadaljnji razvoj dobro delujočih čezmejnih veleprodajnih trgov v vseh časovnih obdobjih, in sicer z razvojem kodeksov omrežja⁴⁸. Komisija pričakuje podporo ACER, ENTSO, Evropskega parlamenta in držav članic pri zagotavljanju, da začnejo kodeksi omrežij veljati v skladu z načrtom⁴⁹. Ti kodeksi bodo uvedli skupna pravila za učinkovitejše delovanje upravljalcev omrežij, proizvajalcev, dobaviteljev in potrošnikov na trgu;**
- **pomagala pri hitrejšem povezovanju shranjevanja in prilagodljive proizvodnje, npr. z obravnavanjem preostalih regulativnih vprašanj v okviru evropskega kodeksa omrežja za izravnalni trg. Komisija bo proučila uvedbo usklajevalne pobude za reševanje novih regulativnih in tehničnih vprašanj. V novem sporočilu o energetskih tehnologijah in inovacijah bo analizirala, kako bi se tehnološki razvoj, vključno s**

⁴⁷ Direktiva 2003/87/ES, kakor je bila spremenjena z direktivama 2008/101/ES in 2009/29/ES.

⁴⁸ Glej odstavek 2.2, Učinkovitejša uporaba in razvoj omrežij.

⁴⁹ Sklep Komisije z dne 19. julija 2012 o vzpostavitvi letnega seznama prednostnih nalog za razvoj kodeksov omrežij in smernic za leto 2013, 2012/413/EU.

tehnologijo shranjevanja in mikro proizvodnje, lahko povezal z razvojem trga na evropski ravni, da bi se izpolnili podnebni in energetski cilji.

Optimizacija poseganja države: za mešanice virov energije z nizkimi emisijami ogljika

Za doseganje dogovorjenih ciljev glede zmanjšanja emisij toplogrednih plinov z najnižjimi stroški je bil vzpostavljen sistem EU za trgovanje z emisijami, tj. tržno usmerjeni instrument, ki je prispeval k enotni evropski ceni ogljika. Po letu 2013 bo tudi oblika trga ogljika postala popolnoma evropska in tako omogočila, da notranji energetski trg olajša prehod na trajnostne, nizkoogljične in učinkovite energetske sisteme z nagrajevanjem nizkoogljičnih naložb⁵⁰ in nizkoogljičnih goriv namesto tistih, ki sproščajo veliko ogljika.

Poleg navedenega izziva prehoda bo treba optimizirati tudi državno podporo, da se zagotovi nadaljnje ustrezno vlaganje.

Trenutno države članice uporabljajo različne oblike neposredne ali posredne državne podpore in/ali dodatne dajatve v stroških energije odjemalcev za vrsto virov energije. Zaradi nadaljnjega napredka pri dokončni vzpostavitvi notranjega energetskega trga, kot je že navedeno, padajočih proizvodnih stroškov in razvoja trga ogljika je treba vse oblike podpornih mehanizmov redno pregledovati.

Podporni programi za obnovljive vire energije in tudi številna obvezna pravila o prednostnem dostopu do omrežja⁵¹ so bila na primer uvedena na podlagi nepopolnega odprtja trga ter pomanjkljive internalizacije zunanjih stroškov konvencionalne proizvodnje in v zgodnji fazi razvoja večine tehnologij, ki uporabljajo obnovljive vire energije. Trgi in tehnologije so se od takrat razvili.

Komisija bo izdala smernice glede najboljših praks in izkušenj, ki so bile pridobljene na področju programov podpore za obnovljive vire energije in reform podpornih sistemov⁵².

Cilj je večja usklajenost nacionalnih pristopov in hkrati varovanje načel stroškovne učinkovitosti ter rednega postopnega zmanjševanja, poleg tega pa tudi izogibanje razdrobitve notranjega trga. Učinkovitejša kot so sheme, cenejša postane energija iz obnovljivih virov. Bolj kot so skladne, lažje je integrirati energijo iz obnovljivih virov po EU in zunaj nje.

Komisija trenutno pregleduje smernice o državni pomoči za varstvo okolja, da bi odražale spremembe tehnološkega okolja in ciljev politike EU v energetske sektorju, pri tem pa zagotavljale čim manjše izkrivljanje konkurence na notranjem trgu.

Cilj pregleda je zlasti zagotoviti, da nadzor državne pomoči omogoča dodelitev pomoči, če je pravilno oblikovana, usmerjena in ne izkrivlja konkurence, hkrati pa ne obstaja nobena druga boljša možnost (regulativni, tržni instrument). Komisija bo spodbujala zlasti rešitve, ki so stroškovno učinkovite in spodbujajo čezmejno povezovanje.

Komisija namerava dejavno prispevati k cilju G20 glede odprave vseh okolju škodljivih subvencij, vključno s preostalo neposredno in posredno podporo za fosilna goriva⁵³.

⁵⁰ Vključno z zajemanjem in shranjevanjem ogljikovega dioksida.

⁵¹ Direktiva 2009/28/ES.

⁵² COM (2012) 271 final.

Nekatere države članice so uvedle ali načrtujejo uvedbo ločenih plačil za razpoložljivost proizvodnih zmogljivosti na trgu, saj so zaskrbljene, da samo energetski trg ne bo omogočil zadostnih naložb v proizvodnjo za dolgoročno zagotavljanje zanesljivosti oskrbe. Takšni mehanizmi zmogljivosti so dolgoročna orodja, katerih namen je zagotavljati vir prihodka (izbranim) proizvajalcem in potrošnike zavezati k plačevanju zagotovljene zmogljivosti⁵⁴.

Vendar pa Komisija meni, da imajo lahko mehanizmi zmogljivosti, če niso dobro zasnovani in/ali so vzpostavljeni prezgodaj ali brez ustreznega usklajevanja na ravni EU, nasprotni učinek. Če mehanizmi zmogljivosti zmanjšanja povpraševanja ne obravnavajo pravično, lahko povzročijo osredotočanje na rešitve, ki temeljijo na proizvodnji, namesto na rešitve energetske učinkovitosti ali odziva na povpraševanje. Če ne razlikujejo osnovne obremenitve od največje obremenitve, se lahko zgodi, da ne zagotavljajo dovolj prilagodljive proizvodne zmogljivosti. Mehanizmi zmogljivosti izkrivljajo cenovni signal po EU in verjetno tudi dajejo prednost proizvodnji fosilnih goriv pred bolj nestanovitnimi obnovljivimi viri (nad ravni, ki je potrebna za vzdrževanje ravnotežja energetskih sistemov), kar bi bilo lahko v nasprotju s cilji EU glede dekarbonizacije in učinkovitosti virov.

Na dobro delujočih energetskih trgih so spodbude za naložbe v proizvodnjo in zanesljivost oskrbe z energijo odvisne tudi od razvoja trga ogljika. Komisija je predlagala možnosti za strukturne ukrepe, da se odpravi trenutna prekomerna ponudba pravic iz ETS, kar je posledica gospodarske krize⁵⁵. To bi prispevalo k večjem zaupanju vlagateljev in zmanjšalo potrebo po nacionalnih ukrepih.

Slabo zasnovani mehanizmi zmogljivosti bodo namesto zagotavljanja zadostnosti proizvodnje ali zanesljivosti oskrbe verjetno izkrivljali naložbene signale. Ta poseganja lahko kot takšna ovirajo čezmejno trgovino in konkurenco, saj lahko nacionalne trge zaprejo za proizvodnjo z drugih območij EU in izkrivljajo tudi mesto proizvodnje na notranjem trgu. Nacionalni mehanizmi zmogljivosti lahko povečajo stroške za vse države članice s preprečevanjem najboljše uporabe proizvodnih zmogljivosti in prilagodljivosti prek meja.

Komisija meni, da so mehanizmi zmogljivosti verjetno predmet pravil notranjega trga EU, vključno z nadzorom državnih pomoči in Direktivo 2009/72/ES.

Države članice bi morale pokazati potrebo po takih mehanizmih namesto alternativnih pristopov, kot so ukrepi uravnavanja povpraševanja, povečan uvoz prek ustreznih povezav ter spodbujanje udeležbe na trgu na strani povpraševanja za industrijske in maloprodajne odjemalce. Tudi v času omejenih proizvodnih zmogljivosti je treba ohraniti čezmejne izmenjave. Postopki dodeljevanja morajo biti pregledni in nediskriminatorni.

⁵³ Časovni okvir za Evropo, gospodarno z viri, COM (2011) 571 final, vključuje mejnik, ki navaja, da bodo leta 2020 postopno odpravljene vse okolju škodljive subvencije. Letni pregled rasti 2011 in 2012 (COM (2011) 11 final, COM (2011) 815 final) prav tako poziva k odpravi okolju škodljivih subvencij. Obveznosti glede reforme subvencij za fosilna goriva so bile sprejete tudi na svetovni ravni, na primer v okviru G20 in na konferenci Rio+20.

⁵⁴ V nekaterih državah članicah je predvideno poseganje javnih organov v obliki dolgoročne varnosti dobavnih pogodb, sklenjenih z državo ali subjektom, ki deluje kot nasprotna stran. Mehanizme zmogljivosti je treba razlikovati od kratkoročnih mehanizmov, katerih namen je zagotavljati, da se ravnotežje med ponudbo in povpraševanjem v realnem času ohrani tudi v primeru nenadnih nihanj na kateri koli strani.

⁵⁵ Glej sporočilo z naslovom „Stanje evropskega trga ogljika leta 2012“, COM(2012)652.

Države članice bi morale izvajati celovito analizo tega, ali obstaja pomanjkanje naložb v proizvodnjo in zakaj. Prizadevati bi si morale za čezmejne rešitve vseh ugotovljenih težav, preden se odločijo za poseganje. Pri vseh mehanizmih zmogljivosti je treba upoštevati vpliv, ki ga bo poseganje imelo na sosednje države članice in notranji energetski trg. Razdrobljenosti notranjega energetskega trga se je treba izogniti.

Komisija je začela javno posvetovanje o zanesljivosti oskrbe z električno energijo, zadostnosti proizvodnje in notranjem energetskem trgu.

Komisija lahko glede na rezultate posvetovanj in nadaljnje sodelovanje z državami članicami ter zainteresiranimi stranmi predlaga nadaljnje ukrepe.

Zanesljivosti oskrbe zahteva usklajevanje držav članic, ki lahko zagotavlja kratkoročen odziv na krizo in dolgoročne rešitve za izzive v zvezi z zanesljivostjo oskrbe. Zaradi vse večje povezanosti naših energetskih sistemov bomo potrebovali več usklajevanja in čezmejnega sodelovanja, da bi opredelili in obravnavali tveganja ter zagotovili ustrezen odziv na krizo.

Komisija je formalno ustanovila usklajevalno skupino za električno energijo s pooblastilom, da spodbuja sodelovanje pri zanesljivosti oskrbe z električno energijo, vključno z zadostnostjo proizvodnje in čezmejno stabilnostjo omrežij.

3.3.2. Večje povezovanje, hitrejša modernizacija in boljša uporaba omrežij,

Več omrežij za povezovanje energetskih trgov EU

Omogočiti je treba pretok energije tja, kjer je potrebna, brez fizičnih ovir na državnih mejah. To med drugim pomeni obravnavo učinkov nenačrtovanih pretokov električne energije („pretoki v zankah“) na povezovanje čezmejnih trgov. Potrebna so resna vlaganja v energetska omrežja, da nekatera območja v EU ne bodo več tako izolirana⁵⁶ in za doseg naših ciljev strategije Evropa 2020.

Nujno je treba izboljšati način izvajanja naložb, kot je poudarjeno v predlagani uredbi o vzpostavitvi instrumenta za povezovanje Evrope⁵⁷. Delo se je že začelo na področju opredelitve energetskih omrežij prihodnosti v skladu z okoljsko zakonodajo. Komisija je oktobra 2011 predstavila predlog uredbe o „smernicah za vseevropsko energetsko infrastrukturo“⁵⁸. Ta opredeljuje dvanajst prednostnih koridorjev in področij, ki zajemajo prenos in shranjevanje električne energije ter plina in prometna omrežja za prevoz nafte ter ogljikovega dioksida in dinamično opredelitev projektov skupnega interesa. Komisija je podprla hitrejša postopke izdaje dovoljenj, boljšo razporeditev stroškov za čezmejno infrastrukturo in finančno pomoč.

Hitro sprejetje in izvajanje svežnja o energetski infrastrukturi je ključno, kar je 9. decembra 2011 potrdil Evropski svet.

Hitrejša modernizacija za uvedbo pametnih omrežij

⁵⁶ Glej sklepe Evropskega sveta iz februarja 2011. Z EU je treba uskladiti zlasti baltske države, ki delujejo v elektroenergetskem sistemu Rusije in Belorusije.

⁵⁷ COM(2011) 665.

⁵⁸ COM (2011) 658 final.

Zaradi naraščajoče potrebe po prilagodljivosti in energetske učinkovitosti ter porazdeljene proizvodnje in udeležbe na strani povpraševanja je potrebno usklajeno ukrepanje z namenom uporabe pametnih omrežij na evropski, regionalni in občinski ravni. Pametna omrežja uporabljajo digitalno infrastrukturo. Komisija je pripravila predlog uredbe o „smernicah za vseevropsko energetske infrastrukturo“⁵⁹, ki med drugim infrastrukturo digitalnih storitev označuje kot prednostno. Učinkovita uporaba bi morala izkoristiti sinergije med telekomunikacijskimi in energetske operaterji na ravni infrastrukture in storitev, ki morajo sodelovati na način, ki spodbuja konkurenco in odpira prostor za nove udeležence.

Komisija bo še naprej spodbujala konkurenčno sodelovanje med energetske sektorjem in sektorjem IKT, vključno z inovativnimi ponudniki storitev za spodbujanje modernizacije omrežij in pospeševanje inovacij v energetske sektorju. Države članice so pozvane, da navedeno spodbujajo na nacionalni ravni. Evropske organizacije za standardizacijo (CEN/CENELEC/ETSI) imajo pomembno nalogo razvoja prvega sklopa standardov na področju pametnih omrežij do konca leta 2012. Komisija bo spodbujala uporabo teh standardov.

Komisija je že sprejela sporočilo o pametnih omrežjih⁶⁰, v katerem je pozvala k oblikovanju potrebnih okvirnih pogojev za industrijo, da bo lahko uspešno razvila tehnologije in proizvodne zmogljivosti za to naložbo, in opredelila vizijo povezanega upravljanja infrastrukture⁶¹. Komisija na podlagi najboljših praks in projektov v državah članicah⁶² trenutno oblikuje smernice in nove instrumente za nadaljnje spodbujanje uvedbe pametnih merilnih sistemov v tem desetletju⁶³, spremlja napredek sedanjih projektov na področju pametnih merilnih sistemov v EU ter podpira obetavne projekte na področju raziskav in razvoja in pilotne projekte⁶⁴ na področju pametnih omrežij.

Komisija bo še naprej podpirala raziskave in razvoj ter inovacije, da se spodbudi uporaba pametnih omrežij. Komisija bo obnovila standardizacijsko pooblastilo, podeljeno evropskim organizacijam za standardizacijo, da bi razvile drugi sklop standardov, oblikovale smernice ter določile morebitne projekte skupnega interesa do konca leta 2012.

Odziv na naraščajoče povpraševanje v distribucijskih omrežjih

Z uvedbo pametnih merilnih sistemov, tehnologij mikro proizvodnje, pametnih gospodinjstkih aparatov in domače avtomatizacije bodo potrošniki lahko prilagajali svoje povpraševanje po energiji dejanskemu stanju na energetske trgih. Takšen odziv na povpraševanje bo potrošnikom omogočil, da prihranijo denar, hkrati pa povečal učinkovitost in stabilnost energetske sistemov. Države članice, regulatorji, upravljavci prenosnih omrežij, upravljavci distribucijskega omrežja in trgovci na drobno pa bodo v ta namen morali sodelovati med seboj in z drugimi udeleženci (ponudniki storitev na strani povpraševanja, podjetji za IKT ali

⁵⁹ COM (2011) 657 final.

⁶⁰ COM(2011) 202.

⁶¹ Direktiva o električni energiji in direktiva o energetske učinkovitosti zagotavljata raznovrstne dopolnilne obveznosti in spodbude za države članice, da vzpostavijo takšen okvir.

⁶² V skladu s sporočilom Komisije o industrijski politiki, COM (2012)582.

⁶³ Število pametnih števec v EU se bo moralo povečati s približno 45 milijonov danes na najmanj 240 milijonov do leta 2020, s povečanjem potrebnih letnih naložb z nekaj več kot milijarde EUR danes na 4–5 milijard EUR do leta 2015, in sicer na podlagi analize stroškov in koristi.

⁶⁴ Na primer prek evropske industrijske pobude za elektroenergetske omrežja in evropskega partnerstva za inovacije za pametna mesta in skupnosti.

razvijalci sistema). Cilj je oblikovati pregledna in lahko razumljiva pravila ter standarde na področju odziva na povpraševanje in upravljanja podatkov.

Treba bo tudi ponovno opredeliti vlogo upravljavcev distribucijskih omrežij. Zlasti je treba zagotoviti, da so njihove regulirane dejavnosti omejene na naloge, ki se najbolj izvajajo v naravnem monopolu, in da se nove storitve, ki jih omogočajo nove tehnologije, razvijajo na konkurenčnih trgih. V tem okviru se zdi primerno tudi preučiti vlogo tretjih strani (kot so agregatorji, energetske službe in udeleženci iz drugih sektorjev, npr. IKT, telekomunikacije, elektrotehnika) v prihodnjem razvoju lokalnih distribucijskih omrežij ali energetskih storitev.

Komisija je začela razpravo pod okriljem foruma državljanov za energijo (London) in bo nadaljevala razpravo o načrtih uvedbe pametnih števec v državah članicah.

Komisija bo v prihodnjem sporočilu o energetskih tehnologijah obravnavala tehnološki vidik nadaljnjega razvoja energetskih distribucijskih omrežij.

Komisija poziva države članice, naj sprejmejo ambiciozne strategije za uvedbo pametnih merilnih sistemov in zagotovijo zadovoljevanje interesov dobaviteljev, distributerjev in potrošnikov.

Komisija poziva države članice, da v skladu z direktivo o energetske učinkovitosti pripravijo akcijske načrte, v katerih bo opredeljena modernizacija njihovih omrežij, vključno s pravili in obveznostmi za upravljavce distribucijskih omrežij, sinergijami s sektorjem IKT ter spodbujanjem odziva na povpraševanje in dinamičnih cen.

4. ZAKLJUČEK

Odprtje trga omogoča potrošnikom resnično izbiro. Omejuje potrebo po poseganju javnih organov in preprečuje njihovo neustrezno poseganje. Obstajajo številna vprašanja, ki jih je treba obravnavati prednostno, da se do leta 2014 dokončno vzpostavi notranji energetski trg, odpravi izolacija več držav članic EU iz omrežij EU, izvede strategijo Evropa 2020 in do leta 2050 preide na spremenjen energetski sistem z majhnimi stroški za vse. Ta vprašanja tudi ovirajo popolno izkoriščanje ugodnosti za potrošnike, ovirajo konkurenco in inovacije ter ogrožajo zanesljivost in trajnost evropske energije.

Komisija se je zavezala, da se bo v okviru svojih pristojnosti odzvala na izzive izgradnje in posodobitve evropskega omrežja ter vključevanja obnovljivih virov energije, mikro proizvodnje in pametnih omrežij s pomočjo stabilnega ureditvenega okvira, ki določa vlogo različnih udeležencev (upravljavcev omrežij, proizvajalcev, dobaviteljev, upravljavcev odziva na povpraševanje, potrošnikov in regulatorjev).

Komisija na podlagi tega sporočila predlaga akcijski načrt (Priloga 1), da se zagotovi uspeh notranjega energetskega trga. Komisija poziva vse institucije, države članice in zadevne zainteresirane strani, naj sodelujejo pri doseganju predlaganih ukrepov v skladu s predlagano časovno razporeditvijo. Komisija bo leta 2014 pregledala napredek pri izvajanju akcijskega načrta. Komisija je odločena zagotoviti, da bo spremljanje akcijskega načrta na ravni držav članic in EU vključeno v evropski semester, zlasti prek letnih pregledov rasti, poročila o povezovanju enotnega trga in priporočil za posamezne države.

Priloga 1: akcijski načrt za Evropo

Ukrep	Zadevni udeleženci	Roki
Izvrševanje		
1. Pravočasen in celovit prenos direktiv tretjega energetskega svežnja in izvajanje uredb tretjega energetskega svežnja	države članice/nacionalni energetski regulatorji/Komisija	marec 2011
2. Smernice glede opredelitve koncepta „ranljivih potrošnikov“	Komisija	2013
3. Stroga uporaba pravil o notranjem trgu z energijo in konkurenci	Komisija/države članice/nacionalni energetski regulatorji/nacionalni organi za konkurenco	stalno
4. Povečanje učinkovitosti regionalnih pobud in njihovega prispevka k povezovanju notranjega energetskega trga	Komisija/države članice/nacionalni energetski regulatorji/ACER	stalno
5. Revizija smernic o državni pomoči za varstvo okolja	Komisija	do konca leta 2013/začetka leta 2014
Izboljšanje moči potrošnikov in podpore zanje		
6. Nadaljnja prizadevanja za vključevanje, obveščanje in spodbujanje potrošnikov, vključno z izvajanjem direktive o energetske učinkovitosti in prek spletnih vsebin za potrošnike, ki usmerjajo na zadevne vire v zvezi z varstvom potrošnikov in temeljnimi pravicami odjemalcev energije	Komisija/države članice/nacionalni energetski regulatorji/združenja potrošnikov	2013 / 2014
7. Podpora državam članicam prek foruma državljanov za energijo pri določanju obsega raziskav, zbiranju podatkov in poročanju o energetskih maloprodajnih trgih	Komisija/države članice/nacionalni energetski regulatorji/združenja potrošnikov	2013
8. Izboljšanje obveščanja potrošnikov, oblikovanje smernic in najboljših praks na področju orodij za primerjavo cen, jasnega in preglednega obračunavanja ter podpore za ranljive potrošnike	Komisija/države članice/nacionalni energetski regulatorji/združenja potrošnikov	2013
9. Usmerjena pomoč za ranljive potrošnike, da se bodo lahko odločali na podlagi natančnih informacij, ter potrebna podpora zanje, da bodo	Komisija/države članice	2013

lahko pokrili svoje potrebe po energiji na konkurenčnih maloprodajnih trgih		
Energetski sistemi EU, dobro pripravljeni na prihodnost		
10. Sprejetje in izvajanje kodeksov omrežja – na področju električne energije: pravila za dodeljevanje zmogljivosti in upravljanje prezasedenosti pravila za dolgoročno dodeljevanje zmogljivosti pravila o priključitvi na omrežje delovanje sistema, – na področju plina: dodeljevanje zmogljivosti pravila glede izravnave, tudi z omrežjem povezana pravila glede postopkov napovedi, obračunavanja odstopanj in operativne izravnave med sistemi upravljavcev prenosnih sistemov interoperabilnost in pravila o izmenjavanju podatkov pravila glede usklajenih tarifnih struktur za prenos	ACER/ENTSO/Komisija/države članice/nacionalni energetski regulatorji	2013/2014
11. Hitro sprejetje in izvajanje svežnja ukrepov o energetski infrastrukturi	Svet/Evropski parlament/države članice/nacionalni energetski regulatorji	december 2012
12. Sprejetje prvega seznama Unije s projekti skupnega interesa	Komisija/države članice	2013
13. Oblikovanje okvira in trga za široko uvedbo pametnih naprav (npr. prek podpore za raziskave in razvoj, standardizacije, okoljsko primerne zasnove in energetskega označevanja)	Komisija/zainteresirane strani (zlasti evropske organizacije za standardizacijo)	2014
14. Priprava nacionalnih akcijskih načrtov za hitro uvedbo pametnih omrežij	države članice/Komisija	2013
15. Razmislek o prihodnji vlogi in odgovornosti upravljavcev distribucijskih omrežij, odzivu na	Komisija/države članice	2013

povpraševanje, pametnih napravah in domači avtomatizaciji, porazdeljeni proizvodnji in shemah obveznosti varčevanja z energijo		
16. Analiza tega, kako lahko notranji energetski trg prispeva k izboljševanju energetske učinkovitosti	Komisija	2013
17. Analiza tega, kako se lahko razvoj tehnologije, vključno s tehnologijo shranjevanja in mikro proizvodnjo, poveže z razvojem energetskega trga	Komisija	2013
Zagotavljanje ustreznega poseganja države		
18. Postopna odprava uravnavanih cen plina in električne energije ob upoštevanju obveznosti zagotavljanja univerzalne storitve in učinkovitega varstva ranljivih potrošnikov	Komisija/države članice	2009 in pozneje
19. – Analiza naložbenih spodbud in zadostnosti proizvodnje električne energije v okviru obstoječega evropskega okvira – razvoj meril za ocenjevanje in zagotavljanje skladnosti nacionalnih pobud na področju zmogljivosti z notranjim trgom	države članice Komisija	2013 in pozneje
20. Sprejetje smernic o podpornih programih za obnovljive vire energije	Komisija	druga in tretja četrtina leta 2013
21. Formalizacija usklajevalne skupine za električno energijo	Komisija	oktober 2012
22. Postopna odprava okolju škodljivih subvencij, vključno z neposrednimi in posrednimi subvencijami za fosilna goriva	Komisija/države članice	najpozneje do leta 2020